

Mitä nyt?

Rakentamisen ja ilmaston kohtalonyhteys

Rakennetun ympäristön rooli ilmastomuutoksessa oli pitkään taka-alalla. Vasta viime vuosina rakentamisen kohtalonyhteys ilmastomuutoksen hillinnässä on noussut myös poliittiseen keskiöön.

Yli puolet maapallon raaka-aineista kuluu rakentamiseen. Euroopan kokonaisenergiankulutuksesta 40 prosenttia ja kolmannes hiilidioksidipäästöistä on kytköksissä tavalla tai toisella rakentamiseen. Tavoite hiilineutraaliudesta, hiilinegatiivisuudesta puhumattakaan, ei voi toteutua ilman rakentamisen sektorin suunnanmuutosta. Maapallon väkiluku kasvaa ja rakennettuun ympäristöön sekä rakennuksiin kohdistuvat odotukset, muun muassa rakennusten jäädytystarve, kasvavat nekin. Rakentamisen kautta ilmastomuutoksen hillintä voi pahimmillaan entisestään vaikeutua. Ikääntyvää rakennuskantaa jää rappeutumaan väärän sijainnin tai uuteen käyttötarkoitukseen soveltumattomuuden takia.

EU-tasoinen rakennetun ympäristön sääntely on 2000-luvulla keskittynyt rakennusten energiatehokkuuteen, jossa unionilla on ollut enemmän toimivaltaa kuin jäsenvaltioille perinteisesti kuuluneessa kaavoituksessa. EU:ssa rakennettavat uudet rakennukset ovat lähtökohtaisesti lähes nollaenergiarakennuksia. Parhaillaan Brysselissä on käsittelyssä rakennusten energiatehokkuusdirektiivin tiukennukset. Suomi on asettunut vastustamaan ehdotusta, joka voisi velvoittaa parantamaan takautuvasti olemassa olevan heikomman energiatehokkuuden rakennuskantaa.

Rakennusmateriaalien valmistuksessa syntyvät haitalliset päästöt on loogisesti pakko ottaa tarkasteluun sitä mukaan, kun rakennusten käytön aiheuttamat CO₂-päästöt vähenevät. Rakennustuotteet ovat eräs EU:n sisämarkkinoiden keskeisimpiä säänneltyjä tuoteryhmiä. Sisämarkkinaideologian mukaisesti on luotu velvoittava säännöstö, joka mahdollistaa rakennustuotteiden vapaan liikkuvuuden ilman että jäsenvaltiot voivat omilla kansallisilla tuotevaatimuksillaan perusteettomasti rajoittaa kaupan esteitä. EU:n rakennustuoteasetus ei toistaiseksi noteeraa tuotteiden kierrätettävyyttä eikä ympäristölle aiheutuvia haitallisia päästöjä. Käynnissä olevassa EU:n rakennustuoteasetuksen reformissa rakennustuotteiden uudelleen käyttö

ja ympäristövaikutukset ovat mukana, mutta uudistuksen voimaantulo vie vielä vuosia.

Tavaroiden vapaata liikkuvuutta rikkomatta jäsenvaltioilla on mahdollisuuksia omalla kansallisella lainsäädännöllä asettaa vaatimuksia rakennetun ympäristön ja rakennusten hiilitaseelle. Vuoden 2025 alusta voimaan tuleva uusi rakentamislaki sisältää vähähiilistä rakentamista ja kiertotalouden edistämistä koskevia merkittäviä vaatimuksia. Uusilta rakennuksilta ja laajamittaisesti korjattavilta rakennuksilta vaadittavalla ilmastonselvityksellä ja materiaaliselosteella vauhditetaan rakentamista kehittymään ensin hiili-neutraaliksi ja myöhemmin hiilinegatiiviseksi. Rakentamislaki luo tähän puitteet, ja asetuksilla määritellään yksityiskohtaisempi sisältö ja vaatimustaso.

Ilmastolaki velvoittaa kuntia laatimaan jatkossa valtuustokausittain strategisen ilmastosuunnitelman. Kunnan ilmastosuunnitelmassa on oltava muun muassa tavoite kasvihuonekaasujen päästöjen vähentämisestä kunnassa ja toimet, joilla kasvihuonekaasujen päästöjä vähennetään. Alueidenkäytön ohjaus ja kaavoitus ovat eräs keskeinen keino, jolla kunta voi vaikuttaa päästöihin. Petteri Orpon hallitusohjelma ”Vahva ja välittävä Suomi” (20.6.2023) on poistamassa kunnilta veloitteen ilmastosuunnitelman laatimiseen. Vaikka velvoite poistettaisiin, ei se muuta kuntien roolia julkisen vallan käyttäjänä ja vastuullisena toimijana ilmastomuutosta hillittäessä. Monissa kunnissa kasvihuonekaasujen päästöjen vähentäminen on jo pitkään ollut strategisena tavoitteena.

Uusi kansallinen lainsäädäntö vauhdittaa ottamaan aivan uudella tavalla huomioon rakennetusta ympäristöstä ja rakentamisesta koituvan ilmasto- rasituksen. Yhdyskuntasuunnittelijat, rakennusten suunnittelijat ja kuntien viranomaiset ovat uuden tehtävän edessä. Oletettavaa on, että myös tavallinen kuluttaja kiinnostuu jatkossa enemmän ja enemmän omasta hiilijalanjäljestään. Liikkumisen ja ravinnon kohdalla näin on jo osin käynyt. Asumisen osalta päähuomio on toistaiseksi kohdistunut energiakustannuksiin. Mutta jo yksistään energian hinnan vaihtelu on lisännyt uusiutuvien energialähteiden suosiota niin että aurinkopaneeleita ja maalämpöä on joutunut jonottamaan kuukausikaupalla. Myös yhteiskunta on tukenut päälämmönlähteen vaihtamista fossiilisesta uusiutuvaan.

Energiamurros ja vihreä siirtymä tulevat leimaamaan vuosikymmenen loppua. Muutosvauhti voi yllättää. Yhdessä luontokadon torjunnan kanssa kysymys on tietyllä tavalla megaluokan suuruisesta vaikutusten vyyhdestä, jonka sosiaalisia seurauksia on toistaiseksi arvioitu niukalti.

Lauri Jääskeläinen